

TIKUVCHILIK MATERIALSHUNOSLIGI

Qaraqalpoqiston Respublikasi Beruniy suv xojaligi va melioratsiya kolleji "Yengil sanoat buyumlari konstruksiyasi va texnologiyasi" fani o'qituvchisi

Atajanova Mohida Kamiljanovna

Annotatsiya Ushbu mlapqolpa kasb-hunar kollejlari o'quvchilari uchun «Tikuvchilik materialshunâsligi» bo'yicha tuzilgan dastur asosida yozilgan bo'lib, o'quvchilar to'qimachilik tîlalarining îlinishidan bîshlab, tî tayyor tikuvchilik mahsulîtlarining fizik-mâxanik va kimyoviy tuzilishlari bilan yaqindan tanishadilar, shuningdek, tabiiy va sun'iy gazlamalar, charm va mo'yna materiallar ularning turlari, sifati haqida yetarli ma'lumotlar keltirilgan. Ushbu «Tikuvchilik materialshunoslik bo'yicha ma'lumot kâsb-hunâr kollejlari o'quvchilâri hamda soha mutaxassislâri uchun mo'ljallângàn.

Kalit so'zlar: materialshunoslik, tola, jun, paxta, kimyoviy tola.

Hozirgi vaqtda davlatimiz oldida turgan eng muhim vazifalardan biri aholini sifatli, hamda bejirim tikuvchilik buyumlari bilan ta'minlashdir. Chunki, u insonlarning atrof-muhitdan himoya qilishga, hamda ularning go'zalligini ta'minlashga qaratilgan.

Materialshunâslik — to'qimachilik materiallarining, ya'ni: tola, ip, eshilgan mahsulît, gazlama, trikotaj va to'qima materialarning olinishi, tuzilish va xîssalarini o'rganishda ishlatiladigan uslub va asbîb-uskunalardan fîydalanishni o'rgatadigan fandır.

O 'zbekiston Respublikasining bozor iqtisodiyoti rivojlanishi uni boshqarayotgan mutaxassislarning malakasi, tajribasi, boshqaruvchanlik qobiliyati kabi qator omillaiga boqliq. O'zbekistondagi tikuvchilik sanoati aholini sifatli va bejirim kiyim-kechaklar bilan ta'minlashi lozim, chunki insonyatida eng zarur narsalardan birinchisi oziq-ovqat bo'lsa, ikkinchisi kiyim-kechakdir. U insonlarning badanini atrof-muhit ta'siridan

saqlash va ularning go'zalligini ta'minlashga mo'ljallangan. Umuman barcha turdagi kiyimlarni quyidagilarga bo'lish mumkin:

1. Vazifasiga ko'ra- kundalik kiyiluvchi, uyda kiyiladigan, kiyram shodiyonalarda kiyiladigan, sport bilan shug'ullanganda kiyiladigan, maxsus ishlar uchun kiyiladigan va hokozolar.

2. Kiyuvchi shaxsning jinsi va yoshiga ko'ra- erkaklar, ayollar va bolalar kiyimi. Kiyim mavsumiga ko'ra - qishki, yozgi, bahorgi va kuzgi.

4. Tikiladigan matemallariga ko'ra- gazlamalardan, mkolaj va noto'qima matolardan, tabiiy yoki sun'iy charmdan hamda boshqa materiallardan ishlab chiqarilgan buyumlar. Ishlab chiqarilayotgan tikuvchilik buyumlarining sifatiga bo'lgan talablar kundan-kunga oshib bormoqda. Tayyor mahsulotning sifati esa ishlab chiqarishning zamonaviy texnika vositalari bilan jihozlanishiga, texnologik jihatdan yaxshi tashkil qilinishiga, tikuvchilik materiallarining tog'ri olinishiga va ularning sifatiga bo'liqdir.. Tolalarning tasnifi:

Tolalar tarkibi va olinish usullariga ko'ra tabiiy va kimyoviy tolalarga bo'linadilar. Tabiiy tolalarga tabiatdagi organik va noorganik mavjudotlardan olinuvchi to'qimachilik tolalari kiradi. Tabiiy organik tolalar o'simliklarning chigiti va mevasidan (paxta, ko'p, kapok), poyasidan (zig'ir, jut, kanop va hokozalar), barglaridan (yukka, abaka, manilla) olinadi. Tabiiy organik tolalar jumlasiga qo'y, ecli, tuya va boshqa hayvonlarning terisi ustidagi tuk qoplamasidan olinuvchi jun tolalari hamda tut va eman qurtlarining bezlari ishlab chiqaradigan tabiiy ipak kiradi. Tolalarning asosiy xossalari Tolalarning asosiy xossalari jumlasiga uzunligi, yo'qonligi, mustahkamligi, cho'zilishdagi uzayishi, gigienik xossalari kiradi. Tolalar uzunligi tekislangan tolaning ikki uchlari orasidagi masofani bildiradi. U millimetr (paxta tolasini), santimetr (jun tolasini) yoki metr (kimyoviy tolalar) birliklarida ifodalaniadi. Tabiiy tolalar:

Paxta - g'o'za deb ataladigan o'simlik urug'ini (chigitni) qoplab turadigan ingichka tolalar bo'lib, o'rta tolali paxta tolasining uzunligi 26-35 mm, chiziqiy zichligi 0,17-0,22 teks, uzun tolali paxta tolasining uzunligi 35-50 mm, chiziqiy zichligi 0,13-0,15 teks. Paxta tolasini bitta o'simlik hujayrasidan iborat bo'lib, uchta qatlamdan tashkil topgan

bo'ladi. Birinchi qatlami kutikula deb ataladi. Bu qatlam o'z tarkibida yoq, mum va boshqa moddalar bilan birikkan tsellyulozadan iborat. U tolani tashqi namlik va mexanik ta'sirlardan saqlaydi. Shunga o'dhash tolalar ko'p, misol uchun, jun, ipak VA hokozo. Tikuvchilik materialshunoslik sohasi dolzarb va izchil mavzu. Buni oxiriga yetish uchun yanada chuqur yondashishimiz shart. Hozir bu maqolada namunalar va ba'zi muhim ma'lumotlar joy oldi.

Adabiyotlar:

- 1.Tixomirov V.B. Netkano'e klenno'e materialo'. -L.:L. I., 1966.-349 s.
- 2.Straxov I.P. i dr. Ximiya i texnologiya koji i mexa. -M. , 1989.
- 3.G olovteeva A .A ., K utsidi D .A ., Sankin L.B. Liboratomo'y praktikum po texnologii koji i mexa. -M., 1992.
- 4.Spravochnik kojevnika. Pod red. K.M.Zurabyana. M.,1984.
5. F.B.Serevitonov. Tovarovedenie pushko-mexovog so'rya. - M.,1982.